

HRVATSKA SUDSKA PRAKSA U SPOROVIMA S MEĐUNARODNIM OBILJEŽJEM

Dr. sc. Ivo Grbin *

UDK: 341.92/93(497.5)(094.8)

Primljeno: listopad 2011.

U napisu su prikazane neke odluke hrvatskih sudova u situacijama s međunarodnim obilježjem. Premda one zbog različitih razloga nisu brojne, s vremenom ih se nakupilo toliko da sve one zbog ograničenosti prostora nisu mogle biti obuhvaćene u ovom radu, pa smo većinu na žalost bili prisiljeni eliminirati. U takvim okolnostima opredijelili smo se za to da objavimo samo odluke koje se odnose na međunarodno privatno pravo, a ne i one brojnije koje se bave problemima međunarodnog procesnog prava. Odluke su izložene nedirnite, onako kako su publicirane u raznim pravnim glasilima, a sistematizirane su prema odredbama pravnih izvora koje su u njima primijenjene. Uz svaku sudsku odluku navedeno je i glasilo u kojem je objavljena.

Ključne riječi: međunarodno obilježje, međunarodno privatno pravo, međunarodno procesno pravo, sukob zakona, primjena stranog prava

I. UVODNE NAPOMENE

Davno su prošla vremena kada sam se sustavno i intenzivno bavio problematikom pravnih odnosa s međunarodnim elementom. To iznimno zanimljivo i složeno područje koje zahtijeva primjenu komparativne metode i mami poglede preko granica vlastite države nije na žalost takvo da smije zaokupiti isključivu pozornost pravnika koji su u prvom redu praktičari, a među njih pripadaju i suci, pa sam u njega i sam povremeno ulazio kad su to nalagale potrebe posla. Zato sam se našao u sto muka sada kada bih trebao ponovno pisati o nečemu s čime više nisam tako usko povezan. Sjetio sam se ipak da je ono čime se konstantno bavim građanskopravna sudska praksa, pa da mi je stoga bliska i dostupna i judikatura koja se odnosi na situacije s međunarodnim elementom. Smatrao sam da ako izložim tu sudsku praksu onakvu kakva je, to može biti korisno

* Dr. sc. Ivo Grbin, sudac Vrhovnog suda Republike Hrvatske u mirovini

onima koji se znanstveno ili stručno bave prilično zanemarenim područjem građanskog međunarodnog privatnog, odnosno procesnog prava.

Iako se odnosi na razne grane građanskog prava, judikatura o kojoj je ovdje riječ, barem ona koja je publicirana, sve je prije nego opsežna. Razloga za to ima više, a oni su:

- Slučajevi u kojima dolazi do izražaja međunarodni element prava su iznimka u odnosu na ostale predmete koji se pojavljuju pred sudovima.
- Većina predmeta s međunarodnim elementom nimalo se ne razlikuje od onih u kojima on ne postoji jer je nazočnost tog elementa pravno irelevantna. Tada sud postupuje i odlučuje kao i kad je pravni odnos ograničen isključivo na tuzemstvo. U takvim slučajevima sudovi u svojim odlukama često se uopće i ne osvrću na element inozemnosti, premda bi to ponekad trebali učiniti jer okolnost da je on u konkretnom postupku neodlučan nije uvijek sama po sebi jasna i nesporna.
- I sudovi i stranke skloni su primjeni domaćeg prava u skladu s kojim žive i djeluju i koje im je manje ili više poznato. Iako su pravila koja uređuju situacije s međunarodnim elementom dio domaćeg prava, ona ponekad upućuju na primjenu stranog prava s kojim bi se sudionici u postupku tek trebali upoznati, a to redovito znači put u neizvjesnost, pa je donekle shvatljivo, ali ne i opravdano, njihovo povremeno nastojanje da pronađu razloge za odlučivanje u skladu s pravom vlastite države i onda kad bi trebali primijeniti strano pravo.

Premda sudske odluke koje se bave situacijama s međunarodnim elementom nisu brojne, tijekom više desetljeća skupila ih se prilična količina. Mislim da bi sve one koje su još aktualne trebalo skupiti (a to sam ja i učinio) i tako objaviti. To, međutim, na ovome mjestu nije moguće jer je prostor ograničen. Zato sam bio prisiljen eliminirati najveći broj rješidaba, a ostaviti samo neke. Pri tome mi se nametnula dilema treba li ostaviti po nekoliko odluka iz međunarodnog privatnog prava te iz raznih područja međunarodnog procesnog prava ili objaviti cjelovito odluke iz samo jednog područja. Opredijelio sam se za drugo rješenje, tako da se u mojem radu nalaze samo odluke iz međunarodnog privatnog prava. One su izložene nedirnutе, onako kako su publicirane u raznim pravnim glasilima, a sistematizirane su prema odredbama pravnih izvora koje su u njima primijenjene. Uz svaku sudsку odluku navedeno je i glasilo u kojem je objavljena.

II. SUDSKA PRAKSA

a) *Zakon o rješavanju sukoba zakona s propisima drugih zemalja u određenim odnosima - Narodne novine, br. 53/1991*

i) Članak 1.

Zakon o rješavanju sukoba zakona s propisima drugih zemalja u određenim odnosima sadržava kolizijske norme koje upućuju na materijalno pravo određene države koje sud mora primijeniti za rješavanje konkretnog spora. Međutim, u odnosu na pravila postupka sud uvijek primjenjuje domaće, nacionalno pravo.

“Pobijanim rješenjem Trgovačkog suda u O. od 23. kolovoza 2007. odbačena je tužba tužitelja koji se nalazi u inozemstvu. Tako je sud prvog stupnja riješio na temelju odredbe čl. 146. st. 1. Zakona o parničnom postupku (Narodne novine, broj 53/1991, 91/1992, 112/1999, 88/2001 i 117/2003) s obzirom na to da tužitelj koji se nalazi u inozemstvu, a nema punomoćnika u Republici Hrvatskoj, nije prigodom podnošenja tužbe imenovao punomoćnika za primanje pismena u Republici Hrvatskoj.

Protiv tog rješenja žalbu je izjavio tužitelj pobijajući ga iz svih zakonom određenih razloga. Navodi da su nesporne činjenice iz Zakona o parničnom postupku na koje se prvostupanjski sud poziva, ali da je u konkretnom slučaju neophodna primjena Sporazuma o pitanjima sukcesije bivše SFRJ koji posjeduje elemente međunarodnog prava, te je za rješavanje spora, pored unutarnjeg, nacionalnog prava Republike Hrvatske, neophodno poštovati i međunarodno javno i privatno pravo uključujući i Europske konvencije kao što je Europska konvencija o slobodnom pristupu sudu.

Žalba nije osnovana.

Svi navodi žalitelja, a koji se svode na to da je prvostupanjski sud trebao primijeniti međunarodno a ne domaće, nacionalno pravo, nisu osnovani iz razloga jer sud na procesna pitanja uvijek primjenjuje domaće, nacionalno pravo. Parnični postupak pred hrvatskim sudovima vodi se po pravilima domaćeg procesnog prava (*lex fori*) i kad su stranke iz inozemstva, te kad o osnovanosti tužbenog zahtjeva treba odlučivati na temelju stranog materijalnog prava. Stoga je prvostupanjski sud pravilno postupio kada je primijenio navedenu (jasnu i preciznu) odredbu ZPP-a.”

Visoki trgovački sud Republike Hrvatske (u daljnjem tekstu: VTS RH), Pž-5528/07 od 24. listopada 2007.) - Zbirka rješidaba trgovačkih sudova (u daljnjem tekstu: Odluke), 14/231

Kada je postupak pokrenut pred hrvatskim sudom prije dana 8. listopada 1991. g., a za rješavanje spora nije postojala mjesna nadležnost tog suda već određenog suda u nekoj drugoj republici bivše SFRJ, za hrvatski sud od spomenutog dana ne postavlja se više pitanje mjesne nego međunarodne nadležnosti.

“Rješenjem prvostupanjskog suda od 26. studenog 1990. g. Općinski sud u K. oglasio se mjesno nenadležnim i odlučio da nakon pravomoćnosti tog rješenja spis dostavi Općinskom sudu u Š. kao mjesno nadležnom sudu.

Drugostupanjski sud je ukinuo to rješenje i predmet vratio prvostupanjskom sudu da nastavi postupak.

Dana 8. listopada 1991. g. stupio je na snagu Zakon o preuzimanju Zakona o parničnom postupku (Narodne novine, broj 53/1991) čijom je odredbom iz članka 60. određeno da će se stupanjem na snagu tog zakona postupci (dakle svi postupci) koji nisu dovršeni po odredbama bivšeg Zakona o parničnom postupku dovršiti po odredbama tog zakona.

Prema tome, o pitanju nadležnosti suda u ovom predmetu treba odlučiti primjenom izmijenjene odredbe stavka 3. članka 16. Zakona o parničnom postupku koja glasi: ČKad sud u toku postupka utvrdi da za rješavanje spora nije nadležan sud u Republici Hrvatskoj, po službenoj dužnosti proglasit će se nenadležnim, ukinut će provedene radnje u postupku i odbaciti tužbu, osim u slučajevima u kojima nadležnost hrvatskog suda ovisi o pristanku tuženika, a tuženik je dao svoj pristanak«.”

Vrhovni sud Republike Hrvatske (u daljnjem tekstu: VSRH), Gzz 3/1992. od 3. ožujka 1992. - Izbor odluka Vrhovnog suda Republike Hrvatske (u daljnjem tekstu: IO) 94/276; Gzz 3/1992. od 3. ožujka 1992. - IO 99/2-119

ii) Članak 3.

Odredbe tog zakona ne primjenjuju se na odnose koji su regulirani međunarodnim ugovorima.

“S pravom prvostepeni sud u ovom slučaju zaključuje da je priznanje i izvršenje rješenja Kotarskog suda Kirchberg am Wagram trebalo odbiti, na temelju odredbe čl. 3. st. 1. t. b. Sporazuma između Federativne Narodne Republike Jugoslavije i Republike Austrije o uzajamnom priznavanju i izvršenju odluka o izdržavanju od 10. X 1961. godine (SLMU 2/63), jer dužnik u postupku pred tim sudom nije uopće sudjelovao pa ni preko staratelja.

Stoga su žaliteljčini prigovori, inače suprotni takvom stanju stvari, neprihvatljivi općenito - a posebno u pogledu tvrdnje da je postojanje uvjeta za priznanje i izvršenje predmetne sudske odluke trebalo cijeliti prema odredbi Zakona o rješavanju sukoba zakona s propisima drugih zemalja u određenim odnosima (Sl. list SFRJ, br. 43/1982), jer se odredbe tog zakona ne primjenjuju na odnose koji su regulirani međunarodnim ugovorima (čl. 3. navedenog zakona), a to je upravo slučaj u konkretnom sporu.”

VSH, Gž-127/1983 od 14. IX 1983. - Pregled sudske prakse (u daljnjem tekstu: PSP) - 24/224

Kad je sud u sporu s međunarodnim elementom primijenio domaće pravo da prethodno nije ocijenio koje je pravo mjerodavno za pravni odnos stranaka, pogrešno je primijenjeno materijalno pravo.

“U prvom redu ovaj Vrhovni sud nalazi, da je u pitanju spor, koji sadrži međunarodne elemente, jer je tužitelj inozemna osoba sa sjedištem u inozemstvu, pa se glede ocjene pogrešne primjene materijalnog prava postavlja kao prvo pitanje, da li su niži sudovi utvrdili koje se kao mjerodavno supstancijalno pravo ima primijeniti u ovom sporu.

Niži sudovi nisu se određeno o tome izjasnili, ali bi se moglo zaključiti da su pošli s motrišta, da se primjenjuje domaće, dakle hrvatsko materijalno pravo, jer se u svojim odlukama ne pozivaju na primjenu nekog stranog prava.

Prema odredbi čl. 356. Zakona o parničnom postupku (u daljnjem tekstu: ZPP) pogrešna primjena materijalnog prava postoji kad sud nije primijenio odredbu materijalnog prava koju je trebao primijeniti ili kad takvu odredbu nije pravilno primijenio.

Kako niži sudovi nisu raspravili i utvrdili koje se materijalno pravo u ovom sporu s međunarodnim elementom treba primijeniti, već iz tog razloga ovaj revizijski sud nije mogao ocijeniti da li je materijalno pravo pravilno primijenjeno u sporu.

Nije razvidno da li su se parnične stranke sporazumjele koje će pravo biti mjerodavno u slučaju spora iz zaključenog ugovora, jer bi u tom slučaju to pravo trebalo primijeniti prije razmatranja na koje mjerodavno pravo upućuju pravila međunarodnog privatnog prava, napose odredbe Zakona o rješavanju sukoba zakona s propisima drugih zemalja u određenim slučajevima (Narodne novine, br. 53/1991 - u daljnjem tekstu: Zakon o rješavanju sukobu zakona).

Ako bi se ustanovilo da parnične stranke nisu ugovorile mjerodavno pravo, tada bi trebalo uzeti u obzir propise međunarodnog privatnog prava, napose čl. 3. Zakona o rješavanju sukoba zakona, koja odredba određuje, da se odredbe ovog Zakona (o rješavanju sukoba zakona) ne primjenjuju na odnose iz čl. 1. (s međunarodnim elementom) ako su oni regulirani drugim zakonom ili međunarodnim ugovorima.

U konkretnom slučaju, ako stranke nisu ugovorile mjerodavno pravo, jer je u pitanju spor iz ugovora o međunarodnoj prodaji robe - po stajalištu ovog Vrhovnog suda, trebalo bi spor razriješiti primjenom odgovarajućih odredbi Konvencije Ujedinjenih naroda o ugovorima o međunarodnoj prodaji robe (potpisanoj u Beču 11. travnja 1980. godine), jer su i Republika Hrvatska i Republika Italija stranke ove Konvencije, pa ona ima u primjeni prednost pred odredbama već spomenutog Zakona o rješavanju sukoba zakona, posebno pozivom na čl. 1. Konvencije (glava I) koji u st. 1. propisuje, da se ova Konvencija primjenjuje na ugovore o prodaji robe sklopljene između strana koje imaju svoje sjedište na teritorijima različitih država i to kad su te države ugovornice. Republika Hrvatska postala je strankom te Konvencije temeljem notifikacije o sukcesiji države prednice te je Konvencija stupila na snagu u odnosu na Republiku Hrvatsku dana 8. listopada 1991. godine (Narodne novine, br. 15/1998), dok je Republika Italija prema obavijesti Ministarstva pravosuđa, uprave i lokalne samouprave Republike Hrvatske postala strankom te Konvencije od 1. siječnja 1988. godine, a upućuje se da je tekst konvencije objavljen u Službenom listu bivše SFRJ - Međunarodni ugovori broj 10/1 od dana 31. prosinca 1984. godine.

Iz navedenih razloga, a pozivom na odredbu čl. 395. st. 2. ZPP valjalo je prihvatiti reviziju, ukinuti obje nižestupanjske odluke i predmet vratiti sudu prvog stupnja na ponovno suđenje, u kojem će sud prvog stupnja biti dužan ustanoviti da li su se parnične stranke sporazumjele o mjerodavnom pravu za slučaj spora iz zaključenog ugovora, a ako nisu, ispitat će na koje

mjerodavno supstancijalno pravo upućuju ranije navedena pravila međunarodnog privatnog prava te će primjenom mjerodavnog materijalnog prava raspraviti o sporu i pritom utvrditi sve one činjenice koje su odlučne u primjeni mjerodavnog materijalnog prava.”

VSRH, II Rev 61/99 od 12. 3. 2003., IO 1/03-201

iii) Članak 19.

Okolnost da je potraživanje naknade štete nastalo povredom ugovorne obveze prešlo subrogacijom na drugu osobu ne dovodi do promjene prava mjerodavnoga za odgovornost za tu štetu.

“U pitanju je spor iz obveznog pravnog odnosa odgovornosti za štetu zbog oštećenja cisterne koju je prvotuzitelj (strana pravna osoba) dao u zakup prvotuzniku (domaći prijenosnik) na temelju ugovora od 22. prosinca 1981. i 15. siječnja 1982. godine. Naknadu štete zbog oštećenja cisterne za vrijeme dok je bila u zakupu prvotuznika prvotuzitelju je isplatio drugotuzitelj (strana osiguravajuća organizacija) na temelju ugovora o kasko-osiguranju. U ovoj parnici drugotuzitelj, na temelju subrogacije, traži da mu prvotuznik, kao osoba odgovorna za štetu, regresira iznos naknade štete isplaćen prvotuzitelju.

U reviziji je sporna, prije svega, pravna priroda obveznog pravnog odnosa odgovornosti za štetu, tj. da li je u pitanju ugovorna ili izvanugovorna odgovornost za štetu te, ovisno o tome da li se na sporni odnos ima primijeniti pravo SR Njemačke kao pravo koje su prvotuzitelj i prvotuznik izabrali ugovorom o zakupu od 22. prosinca 1981. i 15. siječnja 1982. godine, ili se ima primijeniti jugoslavensko pravo kao pravo mjesta gdje se dogodila prometna nezgoda u kojoj je prikolica - cisterna oštećena.

Rješavajući o tome koje je pravo mjerodavno, sudovi prvog i drugog stupnja odlučili su da je mjerodavno jugoslavensko pravo, i to pravo koje uređuje odnos iz ugovora o osiguranju. Navedeni pravni stav sudova prvog i drugog stupnja, po ocjeni ovog revizijskog suda, nije pravilan.

Obveznog pravnog odnosa odgovornosti za štetu uzrokovanu oštećenjem prikolica - cisterni za vrijeme trajanja zakupa postoji između prvotuzitelja kao zakupodavca i prvotuznika kao zakupca i taj odnos svoj pravni temelj ima u ugovoru o zakupu od 22. prosinca 1981. i 15. siječnja 1982. godine, prema kojem prvotuznik odgovara prvotuzitelju za štetu nastalu na stvari danoj u zakup. Isplatom štete od drugotuzitelja kao osiguratelja, na temelju subrogacije, promijenio se samo subjekt na strani vjerovnika, tako da je umjesto prvotuzitelja kao zakupodavca vjerovnik drugotuzitelj kao osiguratelj i subrogator. Tom promjenom subjekta na strani vjerovnika ne mijenja se pravna priroda obveznog pravnog odnosa odgovornosti za štetu, što znači da se i u postupku drugotuzitelja kao osiguratelja protiv prvotuznika kao štetnika, odgovornost prvotuznika prosuđuje prema istim propisima koji se primjenjuju i u odnosu između prvotuzitelja i prvotuznika. U konkretnom slučaju to su propisi prava SR Njemačke, koje su stranke kao mjerodavno izabrale ugovorom o zakupu cisterni (čl. 14. st. 4. ugovora od 22. XII. 1981. i 15. I. 1982.).”

VSH, II-Rev. 70/89. od 23. siječnja 1990. - PSP 47/12

U sporu s međunarodnim elementom sud je najprije dužan utvrditi mjerodavno pravo.

Mjerodavno pravo u sporu s međunarodnim elementom za ugovore o prodaji pokretnina utvrđuje se primjenom odredbi čl. 19. i 20. st. 1. toč. 12. Zakona o rješavanju sukoba zakona..., konkretno pravo koje su izabrale ugovorne strane, odnosno pravo mjesta gdje se u vrijeme primitka ponude nalazilo sjedište prodavatelja.

“Prema odredbi iz članka 19. Zakona o rješavanju sukoba zakona s propisima drugih zemalja u određenim odnosima (Narodne novine, br. 53/1991), propisano je da je za ugovore mjerodavno pravo što su ga izabrale ugovorne strane, osim ako navedenim zakonom ili međunarodnim ugovorom nije drugačije određeno. Iz odredbe pak članka 20. stavak 1. točka 1. proizlazi da u slučajevima kada nije izabrano mjerodavno pravo i kada posebne okolnosti slučaja ne upućuju na drugo pravo, kao mjerodavno pravo ima se primijeniti (za ugovor o prodaji pokretnih stvari) pravo mjesta gdje se u vrijeme primitka ponude nalazilo prebivalište odnosno sjedište prodavatelja.

Prvostupanjski sud bio je dužan prethodno utvrditi pravno-relevantne činjenice za primjenu mjerodavnog materijalnog prava u smislu navedenih odredbi Zakona o rješavanju sukoba zakona s propisima drugih zemalja.

Pri ovome, valja navesti da prema usvojenoj sudskoj praksi ugovorne strane mogu i nakon zaključenja ugovora, pa i nakon pokrenutog spora ugovoriti primjenu materijalnog prava, o čemu će također prvostupanjski sud voditi računa. Sud će ukoliko za to bude potrebe po službenoj dužnosti utvrditi sadržaj stranoga mjerodavnog prava. O tome može zatražiti obavijest od Ministarstva pravosuđa RH. Međutim i same stranke u postupku mogu podnijeti javnu ispravu o sadržaju stranog prava (čl. 13. ZRSZ).”

VTS RH Pž-6133/01 od 22. srpnja 2003. - Odluke 9/800

Kad je riječ o sporu s međunarodnim elementom, sud je dužan, među ostalim, utvrditi koje se materijalno pravo primjenjuje na konkretan slučaj (na odnos između stranaka).

Ugovorne strane, od kojih je jedna stranac, mogu - posebnim sporazumom i nakon sklapanja osnovnog ugovora pa i nakon pokrenutog spora - ugovoriti primjenu materijalnog prava.

Iz obrazloženja:

“Citiranim rješenjem VTS-a RH ukinuta je presuda Trgovačkog suda u Splitu broj P-2828/02 od 13. prosinca 2002. godine i predmet vraćen prvostupanjskom sudu na ponovno suđenje - uz obrazloženje:

Pobijanom presudom obvezan je tuženik platiti tužitelju 2.045,17 EUR-a sa zateznim kamatama od 1. listopada 1999. godine po kamatnoj stopi koju banka u mjestu isplate priznaje na devizna sredstva u DEM po viđenju do 1. veljače 2002., a nakon toga u EUR-ima, do isplate. Ujedno je određeno da je tuženik dužan platiti tužitelju parnični trošak u iznosu od 3.775,40 kn.

Prema obrazloženju navedene presude, iz kupoprodajnih ugovora na koje se poziva tužitelj, a čiji sadržaj tuženik ne dovodi u pitanje, razvidno je da je tužitelj prodavatelj, a tuženi kupac predmetnih vozila čije je cijena 60.000,00 DEM i 10.000,00 DEM, te nema naznake da bi tuženiku bila priznata provizija ili neki drugi popust na prodana vozila, pa da je na tuženiku teret dokaza da mu pripada pravo na umanjenje kupoprodajne cijene u iznosu od 4.000,00 DEM. Zbog navedenog, prvostupanjski je sud, na temelju odredbe članka 454. Zakona o obveznim odnosima (Narodne novine, broj 53/1991, 73/1991, 3/1994, 7/1996, 91/1996, 112/1999 i 88/2001, nastavno ZOO), obvezao tuženika na plaćanje predmetnog iznosa.

Protiv navedene presude žalbu je podnio tuženik zbog bitne povrede odredaba parničnog postupka, pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja te pogrešne primjene materijalnog prava. Navodi da je pobijana presuda donesena uz obrazloženje da tuženik nije osporio dokumente koje je priložio tužitelj, da je predložio izvođenje dokaza saslušanjem I. V., tuženikova zastupnika po zakonu, koji prijedlog je sud odbio navodeći da tuženik nije naveo okolnosti na koje bi se isti trebao saslušati. Ističe da je tuženikov privremeni zastupnik u cijelosti osporio tužbu i tužbeni zahtjev, a time i dokumentaciju koju je priložio tužitelj, te da je predmetno saslušanje privremeni zastupnik predložio iz razloga što nije upoznat s odnosima među strankama. Predlaže ukidanje pobijane presude i vraćanje predmeta prvostupanjskom sudu na ponovan postupak.

Odgovor na žalbu nije podnesen. Žalba je osnovana... Donošenjem prvostupanjske presude počinjena je apsolutno bitna povreda odredaba parničnog postupka iz e članka 354. stavak 2. točka 13. ZPP-a, jer presuda ne sadrži razloge o odlučnim činjenicama, pa ju nije moguće ispitati.

U konkretnom se slučaju, naime, radi o sporu s međunarodnim elementom (tužitelj je inozemna pravna osoba i radi se o uvozu robe), a prvostupanjski je sud propustio utvrditi pravno-relevantne činjenice o kojima u sporu s međunarodnim elementom ovisi primjena materijalnog prava. Zbog navedenog se ne može ispitati je li primjena mjerodavnog prava (u ovom slučaju materijalnog prava Republike Hrvatske) pravilna, te nije moguće ispitati one činjenice koje su odlučne za ono mjerodavno pravo koje se ima primijeniti u ovom sporu. Prema odredbi članka 19. Zakona o rješavanju sukoba zakona s propisima drugih zemalja u određenim odnosima (Narodne novine, broj 53/1991, nastavno: ZRSZ), za ugovore je mjerodavno pravo što su ga izabrale ugovorne strane, osim ako navedenim zakonom ili međunarodnim ugovorom nije drugačije određeno. Odredbom članka 20. stavak 1. točka 1. istog Zakona propisano je da se, u slučajevima kada nije izabrano mjerodavno pravo i kada posebne okolnosti slučaja ne upućuju na drugo pravo, kao mjerodavno pravo, za ugovor o prodaji pokretnih stvari, ima primijeniti pravo mjesta gdje se u vrijeme primitka ponude nalazilo prebivalište odnosno sjedište prodavatelja.

Prvostupanjski sud je bio dužan prethodno utvrditi pravno-relevantne činjenice za primjenu mjerodavnog materijalnog prava u smislu naprijed navedenih odredaba ZRSZ-a. Napominje se da prema usvojenoj sudskoj praksi ugovorne strane mogu i nakon zaključenja ugovora, pa i nakon pokrenutog spora ugovoriti primjenu materijalnog prava, o čemu će prvostupanjski sud također voditi računa. Sud će, ako to bude potrebno, po službenoj dužnosti utvrditi sadržaj stranog mjerodavnog prava, o čemu može zatražiti obavijest od

Ministarstva pravosuđa Republike Hrvatske, a i same stranke u postupku mogu podnijeti javnu ispravu o sadržaju stranog prava (članak 13. ZRSZ).

Pošto je prvostupanjski sud propustio utvrditi pravno relevantne činjenice za primjenu mjerodavnog materijalnog prava, pobijanu presudu nije moguće ispitati jer je ista nerazumljiva i ne sadrži razloge o odlučnim činjenicama, čime je ostvarena apsolutno bitna povreda odredaba parničnog postupka opisana u članku 354. stavak 2. točka 13. ZPP-a. Valjalo je stoga temeljem odredbe članka 370. stavak 1. ZPP-a ukinuti prvostupanjsku presudu i predmet vratiti prvostupanjskom sudu na ponovno suđenje.”

VTS RH Pž-632/03 od 9. srpnja 2005. - Odluke 10/151

U sporu s međunarodnim elementom sud je dužan ispitati jesu li stranke ugovorile primjenu određenog materijalnog prava. U slučaju da stranke to nisu učinile i ako posebne okolnosti slučaja ne upućuju na drugo pravo, sud kao mjerodavno pravo mora primijeniti ono na koje upućuju odredbe Zakona o rješavanju sukoba zakona s propisima drugih zemalja u određenim odnosima.

“Međutim, unatoč tome što je sud prvog stupnja pravilno utvrdio da tuženik nije isplatio tužitelju ostatak cijene za isporučenu robu, sud prvog stupnja je počinio bitnu povredu odredaba parničnog postupka iz članka 354. stavak 2. točka 13. Zakona o parničnom postupku.

Naime, u konkretnom slučaju radi se o sporu s međunarodnim elementom, a prvostupanjski je sud propustio utvrditi pravno relevantne činjenice o kojima u sporu s međunarodnim elementom ovisi primjena materijalnog prava. Zbog navedenog ne može se ispitati je li sud prvog stupnja pravilno primijenio materijalno pravo; štoviše, obzirom da je sud prvog stupnja protivno odredbi članka 338. stavak 4. Zakona o parničnom postupku u obrazloženju pobijane presude propustio navesti odredbe materijalnog prava koje je primijenio odlučujući o zahtjevu tužitelja, u ovom slučaju ne može se ni ispitati je li prvostupanjski sud primijenio materijalno pravo Republike Hrvatske ili strano pravo. Sukladno tome, nije moguće ispitati one činjenice koje su pravno relevantne za ono mjerodavno pravo koje se ima primijeniti u ovom sporu.

Prema odredbi članka 19. Zakona o rješavanju sukoba zakona s propisima drugih zemalja u određenim odnosima (Narodne novine, broj 53/1991) za ugovore je mjerodavno pravo što su ga izabrale ugovorne stranke, osim ako navedenim zakonom ili međunarodnim ugovorom nije drugačije određeno.

Uvidom u spis nije vidljivo jesu li stranke ugovorile koje se materijalno pravo primjenjuje u ovom sporu, a niti je to sud prvog stupnja tijekom postupka ispitivao. Prema ocjeni ovog suda sud prvog stupnja je bio dužan prethodno utvrditi pravno relevantne činjenice za primjenu materijalnog prava u smislu odredbe članka 19. Zakona o rješavanju sukoba zakona s propisima drugih zemalja u određenim odnosima, dakle, sud je trebao ispitati da li su stranke ugovorile primjenu materijalnog prava i ako jesu, kojeg materijalnog prava. Pri ovome, valja navesti da ugovorne stranke mogu i nakon zaključenja ugovora, pa i nakon pokrenutog spora ugovoriti primjenu materijalnog prava, o čemu prvostupanjski sud također valja voditi računa.”

VTSRH, Pž-1588/04 od 13. prosinca 2005. - Odluke 12/206

iv) Članak 20.

Kad su pokretne stvari kupljene u trgovini prodavatelja u Njemačkoj, a stranke nisu izabrale mjerodavno pravo niti okolnosti slučaja upućuju na drugo pravo, za taj ugovor o prodaji mjerodavno je njemačko pravo.

“Tuženi su - oboje - obvezani na isplatu navedene svote deviza i kamatu, jer su sudovi utvrdili da nisu potpuno (za dosuđeni iznos) isplatili tužitelju kupljene glazbene i video-aparate u mjestu Fulde (SR Njemačka) 27. srpnja 1984. godine, za cijenu od 10.300 DEM.

Sudovi nisu uzeli u obzir prigovore tuženih da je potpuno podmireno dugovanje i da je dio kupljenih stvari vraćen, kao niti to da je kupac bila samo tužena M. R. (koja je potpisala primitak kupljenih stvari otpremnicom broj P-23 od 27. 4. 1984. godine), pa je odbijen i prigovor promašene pasivne legitimacije za tuženog M. R., a i prigovor zastare. Sudovi su se u obrazloženju pozvali na odredbe jugoslavenskog prava, Zakona o obveznim odnosima.

Tuženi ponavljaju prigovor zastare, promašene pasivne legitimacije, da su potpuno platili dug, ističu da je ostvarena bitna povreda ZPP-a, jer nije obrazloženo valjano (zašto se ne vjeruje njima) i osobito da je pogrešno primijenjeno domaće - jugoslavensko pravo jer da je trebalo primijeniti pravo njemačke države gdje je ugovor zaključen te da kamata ne iznosi 7,5% već manje.

Je li plaćeno dugovanje u vezi s kupoprodajnim ugovorom ili ne, činjenično je pitanje. Sudovi su utvrdili da svota, na koju je smanjen tužbeni zahtjev (jer je tuženi M. u tijeku postupka uplatio dio dugovanja) nije isplaćena, da je tuženi (oboje) duguje. Obrazloženja su sudova u tom smislu uvjerljiva, u skladu s utvrđenim okolnostima i time nije ostvarena bitna povreda odredaba parničnog postupka iz čl. 354. st. 2. t. 13. ZPP-a.

Isto vrijedi u odnosu na prigovor promašene pasivne legitimacije. Utvrđenja su sudova da su oba tužena kupci, dakle i obveznici plaćanja kupoprodajne cijene.

U pravu su, međutim, tuženi kad tvrde da je na ovaj slučaj trebalo primijeniti njemačko pravo.

Prema čl. 20. t. 1. Zakona o rješavanju sukoba zakona s propisima drugih zemalja u određenim odnosima (Sl. list SFRJ, br. 43/1982) ako ugovorne stranke nisu izabrale mjerodavno pravo (a okolnosti slučaja ne upućuju na drugo pravo), kao mjerodavno pravo za ugovor o prodaji pokretnih stvari primjenjuje se pravo mjesta gdje se u vrijeme primitka ponude nalazilo prebivalište prodavaoca.

Nije sporno da je kupoprodajni ugovor zaključen i da su tuženi preuzeli kupljene stvari u SR Njemačkoj (prebivalište tužitelja - prodavaoca) pa je za rješavanje tog slučaja mjerodavno pravo SR Njemačke, Građanski zakonik SR Njemačke (BGB iz 1886.).

I po propisu tog zakona kupac je dužan isplatiti kupovninu, zastara nije nastupila, ali je kamatna stopa na dosuđeni iznos manja od presuđene.

Po paragrafu 433. st. 2. BGB kupac je obavezan prodavaocu ugovorenu kupovninu platiti (a prodavalac predati stvar kupcu).

Prema paragrafu 196. BGB, najkraći zastarni rok jest dvije godine. Kako je tužitelj ustao tužbom prije isteka roka od dvije godine od kupnje stvari, to zastara nije nastupila.

U smislu paragrafa 288. BGB novčani dug za vrijeme kašnjenja nosi kamate od 4% godišnje.

Tuženi su u zakašnjenju, pa su dakle dužni platiti kamate na dosuđenu svotu po stopi od 4% godišnje, a teku od kako je pravilno odlučeno - dana kada je tužitelj ustao tužbom.”

VSH, Rev.831/90. od 13. rujna 1990. - PSP 51/26

v) Članak 28.

Kad je u pitanju naknada materijalne štete zbog izgubljene zarade, nastale zbog neopravdane osude ili neosnovanog lišenja slobode, onda se oštećenoj osobi dosuđuje naknada u onom punom iznosu koji bi ta osoba ostvarila da nije bilo neopravdane osude, odnosno neosnovanog lišenja slobode, bez obzira na to je li izgubljena zarada nastala zbog prestanka rada u zemlji ili prestanka rada u inozemstvu.

“Smisao odredbe člana 190. Zakona o obligacionim odnosima da se naknada dosuđuje u iznosu koji je potreban da se materijalna situacija oštećenoga dovede u ono stanje u kojem bi se nalazio da nije bilo štetnog događaja, ne upućuje na mogućnost sudu da naknadu materijalne štete koja pripada radniku na ime izgubljene zarade u inozemstvu za vrijeme dok je u Jugoslaviji bio neosnovano lišen slobode odmjeri u visini zarade koju bi on ostvario u inozemstvu, umanjene za troškove života koje bi on imao u inozemstvu za to vrijeme, jer bi to značilo razlikovanje državljanina SFRJ po mjestu ostvarivanja zarade, a za takvo razlikovanje nema uporišta u pozitivnim domaćim zakonskim normama.

Kad je, naime, u pitanju odmjerenje naknade materijalne štete za izgubljenu zaradu, mora se poći od posebnih propisa kojima je uređeno pitanje naknade štete zbog neopravdane osude odnosno zbog neosnovanog lišenja slobode - član 541. i 545. Zakona o krivičnom postupku te propisa o izvršenju krivičnih sankcija i o radnim odnosima republika i autonomnih pokrajina. Po propisima o izvršenju krivičnih sankcija osuđeni ne plaća troškove izvršenja krivičnih sankcija već oni padaju na teret budžetskih sredstava, a po propisima o radnim odnosima osobi koja ima pravo na naknadu za te oblike štete, šteta se naknađuje u punom iznosu neto zarade.

Za razrješenje pravnog pitanja opsega naknade izgubljene zarade, međutim, nije značajna okolnost što bi izgubljena zarada bila ostvarena u inozemstvu, čak i kad bi inozemnim propisima moglo biti predviđeno da se naknada umanjuje za troškove održavanja, jer prema članu 28. Zakona o rješavanju sukoba zakona s propisima drugih zemalja u određenim odnosima, za izvanugovornu odgovornost za štetu, ako za pojedine slučajeve nije drugačije određeno, mjerodavno je pravo mjesta gdje je radnja izvršena ili pravo mjesta gdje je posljedica nastupila zavisno od toga koje je od tih dvaju prava povoljnije za oštećenika, a prema zakonskim propisima u SFRJ koji reguliraju sporno pitanje izgubljene zarade priznaje se oštećenome u cijelosti, bez obzira na eventualne uštede.”

Zaključak usvojen na Savjetovanju građanskih i građansko-privrednih odjela Saveznog suda, vrhovnih sudova republika i autonomnih pokrajina i Vrhovnog vojnog suda održanom 25. i 26. svibnja 1989. godine u Ohridu. - PSP 44/103

Strana ustanova socijalnog osiguranja ne može od osiguratelja tražiti naknadu štete za buduća još neisplaćena davanja svojem osiguraniku, osim ako su ta davanja izražena u kapitaliziranom iznosu.

“Sporni iznos tužbenog zahtjeva predstavlja potraživanje naknade štete - mjesečno davanje koje tužitelj, po osnovi socijalnog - mirovinskog osiguranja, isplaćuje pravnim sljednicima svog osiguranika koji je smrtno stradao u prometnoj nezgodi za koju je odgovoran osiguranik tužene. Zahtjevom su obuhvaćena buduća davanja - od 1. I. 1989. g. pa unaprijed. U reviziji je sporno da li se, u slučaju kao što je konkretni, kada se šteta sastoji u obvezi tužitelja na trajna novčana davanja, zahtjevom za naknadu štete mogu obuhvatiti pojedina davanja za ubuduće.

Prema odredbi iz čl. 28. st. 1. Zakona o rješavanju sukoba zakona s propisima drugih zemalja u određenim odnosima (Narodne novine, broj 53/1991) na sporni odnos, kao mjerodavno pravo, primjenjuje se hrvatsko pravo.

Obveza zajednice osiguranja (tužene) da naknadi stvarnu štetu nanесenu fondovima mirovinskog osiguranja (tužitelju) sadržana je u odredbi iz čl. 22. Zakona o osiguranju imovine i osoba (Narodne novine, br. 53/1977 i 10/1986).

I odredba ovog članka i posebno njegova stavka 3. proizlazi da se zahtjevom za naknadu štete ne mogu obuhvatiti pojedina mjesečna davanja za ubuduće. Može se obuhvatiti pojedino davanje koje se odnosi na određeno razdoblje ili i buduća davanja, ali u kapitaliziranom iznosu.

Pravni položaj stranog fonda mirovinskog osiguranja, s obzirom na primjenu hrvatskog prava, ne može biti povoljniji od pravnog položaja domaćeg (hrvatskog) fonda mirovinskog osiguranja, a domaći fondovi mirovinskog osiguranja, suglasno odredbama iz čl. 213. st. 3. Zakona o mirovinskom i invalidskom osiguranju, također ne mogu naknadu štete za trajna mjesečna davanja ostvariti zahtjevom za isplatu pojedinoga mjesečnog davanja za ubuduće.”

VSRH, II Rev 22/1992. od 28. travnja 1992. - IO 1/95-52

vi) Članak 31.

Oporuka sastavljena u inozemstvu pravno je valjana glede oblika, uz ostalo, i onda ako je valjano po pravu mjesta gdje je sastavljena.

“Oba suda nižih stupnjeva smatraju da pismeno s naslovom Ovlaštenje, a sastavljeno 30. IV. 1986. godine u Zürichu i potpisano po K. Š. nije oporuka u formi sastavljenoj prema propisima Zakona o nasljeđivanju, pa je na temelju takva utvrđenja i materijalno-pravne ocjene doneseno rješenje kojim je, jer da nema drugih nasljednika, ostavinska imovina predana nadležnoj Općini P.

Međutim, oba suda nižih stupnjeva propustila su u materijalno-pravnom pristupu u ovom ostavinskom postupku raspraviti pitanje pravovaljanosti u odnosu na oblik navedenog pismena sa stanovišta propisa države u kojoj je pismeno sastavljeno.

U vrijeme sastavljanja pismena Š. K. - 30. IV. 1986. godine već je bio na snazi Zakona o rješavanju sukoba zakona s propisima drugih zemalja u određenim odnosima (dalje: Zakon o rješavanju sukoba), a on sadrži pravila i o određivanju mjerodavnog prava, među ostalima, i za nasljedne odnose s međunarodnim elementom (čl. 1. st. 1.) ako drugim zakonom ili međunarodnim ugovorom nisu takvi odnosi regulirani drugačije (čl. 3.) što nisu.

S obzirom na to da je u predmetnoj stvari pitanje da li je pismeno nazvano Očitovanje pravno valjano kao pravna osnova za nasljeđivanje, to uzimajući u obzir da je sastavljeno u stranoj državi - što ukazuje na postojanje pretpostavke za primjenu Zakona o rješavanju sukoba - međunarodnog elementa - dolazi u primjenu koliziorna norma - odredba čl. 31. tog zakona kojom je propisano da je oporuka pravno valjana u pogledu oblika ako je pravovaljana po jednom od, u tom članku, navedenom pravu, pa i pravu mjesta gdje je oporuka sastavljena.

Budući da nižestupanjski sudovi u donošenju odluke o raspoređivanju s ostavinom pok. K. Š. nisu raspravili pitanje pravovaljanosti oblika njezinog "Očitovanja" od 30. travnja 1986. godine, propustili su pravilno primijeniti materijalno pravo (a materijalno pravo je nepravilno primijenjeno i onda kada nije primijenjena materijalno-pravna norma koja se odnosi na određeni slučaj), to je valjalo prihvatiti osnovanost istaknutog razloga - takva razloga - u zahtjevu za zaštitu zakonitosti Javnog tužilaštva Hrvatske, te ukinuti obje nižestupanjske odluke."

VSRH, Gzz 28/1992. od 5. svibnja 1993. - IO 94/159

vii) Članak 44.

Strana odluka o usvojenju državljanina Republike Hrvatske bitno odstupa od prava te države ako je donesena u vrijeme kad je usvojenik već prešao dob od 18 godina, a u postupku usvojenja u stranoj državi nije pribavljeno potrebno odobrenje nadležnoga upravnog tijela Republike Hrvatske.

"Prema odredbi čl. 44. st. 1. i 2. Zakona o rješavanju sukoba zakona s propisima drugih zemalja u određenim odnosima (Narodne novine, broj 53/1991 - dalje ZRSZ) za uvjete zasnivanja usvojenja i prestanka usvojenja mjerodavno je pravo države čiji su državljani usvojenik i usvojitelj. Ako su usvojitelji i usvojenik državljani različitih država, za uvjete zasnivanja usvojenja i prestanka usvajanja mjerodavna su kumulativna prava obiju država čiji su oni državljani.

Prema tome, jer nije sporno da su u ovom slučaju usvojitelji strani državljani, a predlagatelj, koji je usvojenik državljanin Republike Hrvatske - pravilno je sud prvog stupnja zaključio da je u stranoj odluci trebalo primijeniti i pravo Republike Hrvatske, pa kako to u stranoj odluci o usvojenju nije učinjeno, ta se strana odluka neće priznati. Kod toga naime, treba imati na umu odredbu čl. 93. ZRSZ koja propisuje da će se, ako je

pri odlučivanju o osobnom stanju (statusu) državljanina Republike Hrvatske trebalo po tom zakonu primijeniti pravo Republike Hrvatske, strana sudska odluka priznati kad je primijenjeno strano pravo ako ta odluka bitno ne odstupa od prava Republike Hrvatske koje se primjenjuje na takav odnos.

Sud prvog stupnja je pravilno istaknuo da se prema mjerodavnoj odredbi čl. 149. st. 1. Zakona o braku i porodičnim odnosima (dalje ZBPO) usvojiti s roditeljskim učinkom može dijete do navršene 18. godine života, a sa srodničkim učinkom može se usvojiti dijete do navršene 6. godine (čl. 147. ZBPO), odnosno da prema pravu Republike Hrvatske uopće nije moguće usvojiti osobu stariju od 18 godina. Nadalje sud prvog stupnja pravilno je ukazao da se prema odredbi čl. 142. st. 3. ZBPO usvojenje osobe koja je državljanin Republike Hrvatske po usvojitelju stranom državljaninu ne može zasnovati bez odobrenja nadležnog tijela uprave za poslove socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj koje se daje uz prethodnu suglasnost nadležnoga upravnog tijela za unutarnje poslove.

Kako nije utvrđeno da bi u postupku usvojenja u stranoj državi bilo pribavljeno potrebno odobrenje nadležnoga upravnog tijela Republike Hrvatske, imajući na umu da je usvojenik državljanin Republike Hrvatske te da je spomenuta odluka o usvojenju donesena u vrijeme kad je usvojenik već prešao dob od 18 godina - to je sud prvog stupnja, po nalaženju ovog žalbenog suda, pravilno našao da strana odluka o usvojenju nije donesena u skladu s propisima Republike Hrvatske, odnosno da bitno odstupa od tih propisa pa da stoga nisu ispunjene pretpostavke predviđene u čl. 93. ZRSZ za priznanje takve strane odluke.”

VSRH, Gž 27/1993. od 21. listopada 1993. - IO 94/326

b) Konvencija o mjerodavnom pravu za prometne nezgode na cestama - Narodne novine, Međunarodni ugovori, br. 4/1994

i) Članak 3.

U parnici radi naknade štete zbog smrti bliske osobe u prometnoj nesreći koja se dogodila u inozemstvu mjerodavno je pravo države na čijem se teritoriju nesreća dogodila.

“Prvostupanjski sud, odlučujući o tužbenom zahtjevu, primijenio je odredbe Zakona o obveznim odnosima (Narodne novine, broj 53/1991, 73/1991, 3/1994, 7/1996 i 112/1999 - u nastavku teksta: ZOO), koje navodi u pobijanoj presudi.

Međutim, prometna nezgoda u kojoj je nastala predmetna šteta, dogodila se na području Republike Slovenije, što među strankama nije sporno.

S obzirom na to, u ovoj se parnici ne može primijeniti domaće pravo, već Haška konvencija o mjerodavnom pravu za prometne nezgode na cestama iz 1971. godine (Narodne novine, Međunarodni ugovori, broj 4/1994 - u nastavku teksta: Konvencija).

Prema odredbi članka 3. Konvencije, zakonodavstvo koje se primjenjuje jest domaće zakonodavstvo države na teritoriju koje se dogodila nesreća.

U odgovoru na žalbu tužitelji ukazuju na činjenicu da je u nesreći sudjelovalo samo jedno vozilo, koje je registrirano u Republici Hrvatskoj, slijedom čega bi se, na temelju članka 4. Konvencije u ovom slučaju imalo primijeniti zakonodavstvo Republike Hrvatske kao države registracije.

Ovakvo stajalište tužitelja ne može se prihvatiti.

Ovo stoga što se, ako je samo jedno vozilo sudjelovalo u nesreći i ako je registrirano u nekoj drugoj državi, domaće zakonodavstvo države registracije primjenjuje, sukladno članku 4. Konvencije, na odgovornost:

- prema vozaču, vlasniku ili svakoj drugoj osobi koja polaže pravo na vozilo,
- prema žrtvi koja je bila putnik i
- prema žrtvi koja se nalazila na mjestu nesreće izvan vozila.

Tužitelji u ovoj parnici nisu vlasnici niti posjednici vozila, nisu žrtve koje su bile putnici, a niti žrtve koje su se nalazile izvan vozila.

Status žrtve u predmetnoj prometnoj nesreći ima pokojna I. M., a tužitelji u ovoj parnici ostvaruju naknadu štete samostalno, ne izvodeći svoje pravo iz prava pokojne I. M.

Slijedom izloženog, prvostupanjski sud, premda nadležan za suđenje u ovoj parnici, pogrešno je primijenio materijalno pravo, jer je pobijanu presudu donio primjenom domaćeg prava, a ne primjenom prava Republike Slovenije, koje je bio dužan primijeniti temeljem članka 3. Konvencije.

Stoga je primjenom članka 370. stavka 3. Zakona o parničnom postupku (Narodne novine, broj 53/1991, 91/1992, 88/2001 i 112/1999) žalbu valjalo uvažiti, ukinuti pobijanu presudu i predmet vratiti prvostupanjskom sudu na ponovno suđenje.

U ponovnom će postupku prvostupanjski sud izvršiti uvid u propise Republike Slovenije koji uređuju pitanje naknade štete u slučaju prometne nesreće te potom ocijeniti odgovornost za štetu i opseg naknade štete u okviru utvrđenog sadržaja stranog mjerodavnog prava.”

ŽS Vu, Gž 1710/03 od 12. 11. 2003. - IO 2/03-52

c) *Konvencija o ugovoru za međunarodni prijevoz robe cestom - Narodne novine, Međunarodni ugovori, br. 1/1992*

i) Članak 1.

Primjena CMR-a

Konvencija o ugovoru za međunarodni prijevoz robe cestom CMR primjenjuje se uvijek kada se prijevoz obavlja uz naknadu, a mjesto utovara i mjesto odredišta nalazi se u različitim državama od kojih je bar jedna potpisnica Konvencije. Pri tome je nebitno jesu li obje stranke koje su sklopile ugovor o prijevozu pravne osobe sa sjedištem u Republici Hrvatskoj.

Primjena klauzula Incotermsa

Kada stranke ugovore primjenu Incoterms klauzule DAF (*delivered at frontier ... named place*), to znači da je prodavatelj dužan ugovoriti i platiti prijevoz robe do ugovorenog mjesta i platiti sve carinske i druge formalnosti potrebne za izvoz robe, tako da kupcu preda robu izvozno ocarinjenu. Predaja robe prema klauzuli DAF obavlja se na "ničijoj zemlji", tj. između dviju graničnih postaja.

Iz obrazloženja:

Prethodno ovaj sud napominje da je sud prvog stupnja pogrešno postupio jer je u ovom parničnom postupku primijenio odredbe Zakona o obveznim odnosima (Narodne novine, broj 53/1991, 73/1991, 3/1994, 7/1996, 112/1999 i 88/2001) koje uređuje ugovor o prijevozu. Naime, odredbe Zakona o obveznim odnosima kao i odredbe Zakona o prijevozu u cestovnom prometu (Narodne novine, broj 26/2003 - pročišćeni tekst) primjenjuju se na ugovor o prijevozu u domaćem prometu, dok se u ovom parničnom postupku radi o prijevozu u međunarodnom prometu neovisno od toga što su parnične stranke domaće pravne osobe. Zato se na sporni ugovorni odnos između ovdje parničnih stranaka trebaju primijeniti međunarodne konvencije koje su sklopljene i potvrđene u skladu s Ustavom Republike Hrvatske, a koje sukladno odredbi članka 140. Ustava Republike Hrvatske (Narodne novine, broj 41/2001 - pročišćeni tekst) čine dio unutarnjeg pravnog poretka i po pravnoj su snazi iznad Zakona. To konkretno znači da se na ugovorni odnos između ovdje parničnih stranaka trebaju primijeniti odredbe Konvencije o ugovoru za međunarodni prijevoz robe cestom CMR (Službeni list FNRJ, Međunarodni ugovori, broj 11/1958, Narodne novine, Međunarodni ugovori, broj 1/1992), dok se odredbe Zakona o obveznim odnosima primjenjuju supsidijarno, ukoliko navedenom konvencijom nije drugačije određeno.

Upravo stoga što se u ovom parničnom postupku radi o međunarodnom prijevozu robe cestom, valja primijeniti odredbe Konvencije o ugovoru za međunarodni prijevoz robe cestom CMR neovisno o tom što su ugovor o prijevozu sklopile domaće pravne osobe. Naime, odredbom čl. 1. st. 1. navedene Konvencije određeno je da će se ona primjenjivati na svaki ugovor za prijevoz robe uz naknadu, cestom, na vozilima, kada se mjesto utovara i mjesto odredišta, kako je to određeno ugovorom, nalaze u dvjema različitim državama, od kojih je bar jedna ugovorna država, bez obzira na mjesto sjedišta i nacionalnost stranaka.

Iz navedene odredbe Konvencije proizlazi da se Konvencija o ugovoru za međunarodni prijevoz robe cestom (CMR) primjenjuje uvijek kada se radi o međunarodnom prijevozu robe cestom, a prijevoz se obavlja uz naknadu, time da se mjesto utovara tereta ili odredišno mjesto nalazi u jednoj od zemalja (država) koje su ratificirale tu Konvenciju. Prema tome, za primjenu navedene Konvencije bitno je da je prijevoz obavljen cestom između dviju država od kojih je bar jedna potpisnica Konvencije, dok je nebitno sjedište odnosno državljanstvo ugovornih stranaka.

Budući da je Republika Hrvatska ratificirala navedenu Konvenciju, a iz računa (list 3 - 5. spisa) koje je sudu dostavio tužitelj proizlazi da je prijevoz obavljen cestom između Našica (Republika Hrvatska) i Torreano di Cividale (Republika Italija) s time da se mje-

sto utovara tereta nalazi u Republici Hrvatskoj, to se u smislu odredbe čl. 1. Konvencije, navedena Konvencija primjenjuje u ovom parničnom stroju. Da se radi o ugovoru za međunarodni prijevoz robe cestom proizlazi i iz tovarnih listova koji se nalazi u spisu ("Ugovor o prijevozu bit će potvrđen ispostavljen tovarnog lista" - čl. 4. Konvencije o ugovorima za međunarodni prijevoz robe cestom CMR).

Nadalje, ovaj sud smatra neosnovanim navod tuženika koji je istaknuo u prigovoru (odgovoru na tužbu) da nije naručio uslugu prijevoza, dakle, da nije s tužiteljem sklopio ugovor o prijevozu. Naime, odredbom čl. 9. st. 1. Konvencije određeno je da će tovarni list predstavljati *prima facie* dokaz o sastavljanju ugovora o prijevozu, uvjetima prijevoza i prijemu robe od strane prevozioca. Premda iz spisa nije vidljivo kada su stranke sklopile ugovor o prijevozu, iz rubrike broj 4 tovarnog lista proizlazi da je tuženik kao pošiljalac dana 26. ožujka 2001. godine predao pošiljku na prijevoz tužitelju kao prijevozniku zajedno s fakturom i otpremnicama (rubrika broj 5 tovarnog lista). Zato ovaj sud sukladno odredbi članka 9. stavak 1. Konvencije smatra da su stranke najkasnije dana 26. ožujka 2001. godine sklopile ugovor o prijevozu.

Osnovan je navod žalitelja da je sud prvog stupnja počinio bitnu povredu odredaba parničnog postupka iz članka 354. stavak 2. točka 11. Zakona o parničnom postupku jer su ocjene suda proturječne ispravama koje se nalaze u spisu. Naime, i prema odredbi članka 13. stavak 2. Konvencije o ugovoru za međunarodni prijevoz robe cestom CMR, kao i prema odredbama članka 659. stavak 2. i članka 670. Zakona o obveznim odnosima, na koje se u obrazloženju pobijane presude poziva prvostupanjski sud, primatelj robe koji se koristi svojim pravom na prijem robe i tovarnog lista dužan je prijevozniku platiti naknadu prijevoza predviđenu tovarnim listom, naravno ukoliko samim tovarnim listom nije što drugo ugovoreno.

Uvidom u rubriku broj 14 međunarodnih tovarnih listova CMR u kojoj se nalaze odredbe o plaćanju vozarine upisano je "Slov. - Ital.", te Incoterms klauzula "DAF". Iz navedenog proizlazi da su ovdje parnične stranke ugovorile da će naknadu prijevoza tužitelju do slovensko-talijanske granice podmiriti tuženik kao pošiljatelj, a ne primatelj robe Ethon S.r.l. kako to pogrešno smatra prvostupanjski sud. Naime, kada stranke ugovore primjenu Incoterms klauzule "DAF" (*delivered at frontier ... named place*) to znači da je prodavalac dužan ugovoriti i platiti prijevoz robe do ugovorenog mjesta i platiti sve carinske i druge formalnosti potrebne za izvoz robe, tako da je preda kupcu izvozno ocarinjenu. Predaja robe prema "DAF" klauzuli obavlja se na "ničijoj zemlji", to jest između dviju graničnih postaja.

U konkretnom slučaju stranke koje su sklopile ugovor o prodaji robe (tuženik kao prodavalac i kao Ethon S.r.l. kao kupac) klauzulom "DAF" ugovorile su da je pošiljalac, to jest tuženik obavezan isplatiti prijevozniku naknadu za prijevoz do slovensko-talijanske granice. Stoga tužitelj ima pravo potraživati od tuženika naknadu prijevoza od Našica do slovensko-talijanske granice.

Iz računa koje je sudu dostavio tužitelj (list 3 - 5. spisa) proizlazi da je on zaračunao tuženiku kao pošiljatelju cjelokupni prijevoz od Našica do Torreano di Cividale. Međutim, tužitelj kao prijevoznik temeljem ugovora o prijevozu odnosno međunarodnog tovarnog lista može od tuženika potraživati naknadu samo za dio obavljenog prijevoza i to od

Našica do slovensko-talijanske granice gdje je trebao robu predati primatelju - Ethon S.r.l. Stoga, premda je tužitelj obavio prijevoz robe do mjesta Torreano di Cividale kako proizlazi iz njegovih računa i iz rubrike broj 24 međunarodnih tovarnih listova u kojoj je uz štambilj Ethon S.r.l. kao mjesto preuzimanja navedeno Torreano, on nema pravo potraživati od tuženika naknadu za obavljeni prijevoz od slovenske-talijanske granice do mjesta Torreano di Cividale u Republici Italiji jer prijevoz do navedenog mjesta nije bio ugovoren; predaja robe se naime prema klauzuli "DAF" trebala obaviti na "ničijoj zemlji" između graničnih postaja Republike Slovenije i Republike Italije. Osim toga, čak i u slučaju da su stranke ugovorile prijevoz robe do mjesta Torreano di Cividale, tužitelj ne može od tuženika potraživati naknadu prijevoza od slovensko-talijanske granice do mjesta Torreano di Cividale budući da tovarnim listom nije određeno tko snosi naknadu tog dijela prijevoza. Zbog navedenog sukladno odredbi članka 13. stavak 2. Konvencije u ugovoru za međunarodni prijevoz robe cestom CMR, naknadu za taj dio prijevoza tužitelju je obavezan isplatiti primatelj robe Ethon S.r.l., a ne tuženik.

VTs RH, Pž-1394/04 dana 10. svibnja 2005. - Odluke 10/52

d) *Zakon o osnovnim vlasničkopравnim odnosima - Narodne novine, br. 53/1991, 9/1992 i 77/1992*

i) Članak 82.

Ako su pretpostavke za stjecanje prava vlasništva bile ispunjene u vrijeme kad je stjecatelj imao status domaće fizičke osobe, na njegovoj strani nisu postojale zapreke za stjecanje prava vlasništva koje se odnose na strane osobe.

"Predmet spora je zahtjev tužitelja upravljen na utvrđenje da je temeljem kupoprodajnog ugovora sklopljenog 19. lipnja 1964. godine stekao pravo vlasništva na nekretnini, što mu je tužena dužna priznati, te mu izdati valjanu ispravu za upis tog prava u zemljišnim knjigama.

Doista tužitelj kao strana fizička osoba (državljanin Republike Slovenije), a zbog nepostojanja uzajamnosti Republike Hrvatske i Republike Slovenije za stjecanje prava vlasništva na nekretninama za strane osobe, osim nasljeđivanjem, ne ispunjava uvjete iz odredbe čl. 356. ZVDS, odnosno obzirom da sporna nekretnina nije upisana u zemljišnim knjigama na tužiteljevo ime, nisu ostvarene pretpostavke iz odredbe čl. 33. ZOVO, a sve za stjecanje prava vlasništva.

Ugovor o kupnji spornih nekretnina sklopljen je između tužitelja i pravnog prednika tužene J. D. 19. lipnja 1964. godine. U to vrijeme, obzirom na tadašnji ustavno-pravni položaj Republike Hrvatske i Republike Slovenije, tužitelj je imao status domaće fizičke osobe, pa na njegovoj strani nisu postojale zapreke za stjecanje prava vlasništva na nekretninama u Republici Hrvatskoj. U to vrijeme (1964. godine) bila su na snazi Pravna pravila općeg građanskog zakonika (OGZ), a koja su se primjenjivala temeljem čl. 4. Zakona o nevaž-

nosti pravnih pravila donesenih prije 6. travnja 1941. godine za vrijeme neprijateljske okupacije (Službeni list FNRJ, broj 86/1946), a koja se i imaju primijeniti na ovaj slučaj. Naime, ZOVO stupio je snagu 1. rujna 1980. godine, dok je ZVDSP stupio na snagu 1. siječnja 1997. godine, dakle nakon što je sklopljen predmetni ugovor.

Prema pravnim pravilima OGZ-a vlasništvo na nekretninama temeljem pravnog posla moglo se steći i bez upisa u zemljišne knjige ako je ugovor izvršen.”

Vs, Rev 2440/98 od 12. 9. 2001. - IO 2/01-12

e) *Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima - Narodne novine, br. 91/1996, 68/1998, 137/1999, 22/2000, 73/2000, 114/2001, 79/2006, 141/2006, 146/2008 i 38/2009*

i) Članak 356.

Prilikom upisa vlasništva u zemljišne knjige treba ispitati je li riječ o stranoj fizičkoj osobi koja ispunjava pretpostavke za stjecanje prava vlasništva u vrijeme podnošenja prijedloga.

“Rješenjem drugostupanjskog suda potvrđeno je prvostupanjsko rješenje, kojim je dopuštena uknjižba prijenosa prava vlasništva.

Sporna uknjižba dozvoljena je na temelju ugovora o zajedničkom građenju i zajedničkom poslovanju, ovjerenog kod Općinskog sekretarijata za opću upravu Općine Z.

Osnovano se navodi u zahtjevu za zaštitu zakonitosti, da se prilikom promjene upisa vlasništva u zemljišnim knjigama treba ispitati pravo na uknjižbu sukladno odredbi čl. 356. Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima (Narodne novine, broj 91/1996, 73/2000), koji je kogentne naravi, tj. da li se radi o stranoj fizičkoj osobi i da li su ispunjene pretpostavke za stjecanje prava vlasništva na nekretninama po stranoj fizičkoj osobi. Navedene okolnosti ocjenjuju se u vrijeme podnošenja prijedloga za zemljišno-knjižni upis (čl. 95. do 101. Zakona o zemljišnim knjigama).

VSRH, Gzz 225/01 od 19. rujna 2002. - IO 2/02-9

ii) Članak 357.

Ugovor o prodaji na koji nadležni ministar nije dao suglasnost, s obzirom na to da je riječ o inozemnim državljanima, fizičkim osobama, ne proizvodi pravni učinak, pa stoga bez rečene suglasnosti nije ni dopuštena predbilježba prava vlasništva.

“Prema zemljišnoknjižnom prijedlogu traži se upis predbilježbe prava vlasništva na temelju ugovora o kupoprodaji. Naime, prema čl. 56. Zakona o zemljišnim knjigama, ako

isprava na temelju koje se zahtijeva upis ne odgovara svim pretpostavkama za zabilježbu (čl. 52., čl. 53., čl. 54. i čl. 55.), ali ispunjava opće pretpostavke za zemljišnoknjižni upis (čl. 43. i čl. 44.), na temelju te isprave dopustit će se predbilježba, ako ju je moguće provesti. Predlagatelji su inozemni državljani, fizičke osobe. Stjecanje stvarnih prava stranih osoba regulirano je odredbama čl. 354. - 358. Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima (dalje: ZV). Prema čl. 356. st. 2. ZV-a, strane fizičke osobe mogu, ako zakonom nije drugačije određeno, pod pretpostavkom uzajamnosti stjecati vlasništvo nekretnina na području RH, po prethodno pribavljenom mišljenju ministarstva pravosuđa RH, ako zakonom nije drugačije propisano. Prema čl. 357. st. 1. ZV-a, ako je za stjecanje prava vlasništva nekretnina potrebna suglasnost ministra vanjskih poslova ili ministra zaduženog za iseljništvo, pravni posao kojemu je cilj stjecanje tog prava vlasništva ne proizvodi pravni učinak bez suglasnosti nadležnog ministra. Utvrđeno je, a što nije ni prijeporno, da do sada nije dana suglasnost ministra vanjskih poslova za stjecanje prava vlasništva predlagatelja na predmetnim nekretninama. S obzirom da prema rečenoj zakonskoj odredbi bez takve suglasnosti pravni posao ne proizvodi pravni učinak, očigledno je da u ovom slučaju nije dopuštena predbilježba prava vlasništva na temelju rečenog Ugovora. Naime, ne može se dopustiti predbilježba prava vlasništva na temelju spomenutog kupoprodajnog ugovora, kad ovaj prema čl. 357. st. 1. ZV-a, ne proizvodi nikakav pravni učinak.”

Županijski sud u Varaždinu, Gž 586/2005-2 od 18. 8. 2005. - IO2/05-13

f) *Pomorski zakonik - Narodne novine, br. 17/1994, 74/1994 i 43/1996*

i) Članak 1004.

Na ugovor o pomorskom osiguranju s međunarodnim elementom i odnose koji iz njega proistječu primjenjuje se pravo koje su izabrale ugovorne stranke.

Ako ugovorne stranke nisu ugovorile primjenu mjerodavnog prava, ima se primijeniti pravo sjedišta osiguratelja.

“Kako je predmetni spor iz ugovora o osiguranju motornog broda zaključen između osiguranika - državljanina Republike Hrvatske s prebivalištem u Republici Hrvatskoj, kako se radi o motornom brodu broj GYCN 39, luke upisa Graz, Austria, a osiguratelj ima svoje sjedište u Londonu, to se glede primjene materijalnog prava ima primijeniti koliziona norma iz čl. 1004. Pomorskog zakonika (Narodne novine, br. 17/1994, 74/1994, 43/1996) prema se kojoj na ugovor o pomorskom osiguranju i odnose koji iz njega proistječu primjenjuje pravo koje su izabrale ugovorne stranke, a ako strane nisu ugovorile mjerodavno pravo, primjenjivat će se pravo sjedišta osiguratelja. Iznimno od ove odredbe na odnose iz ugovora o pomorskom osiguranju primjenjuje se hrvatsko pravo, ako su sve zainteresirane osobe u tom ugovoru državljani Republike Hrvatske s redovitim boravištem u Republici Hrvatskoj, a riječ je o osiguranim predmetima koji su izloženi pokrivenim rizicima isključivo na području Republike Hrvatske. Ne primjenjuje se strano pravo koje

bi bilo mjerodavno prema odredbama Pomorskog zakonika ako bi njegova primjena bila postignuta isključivo radi izbjegavanja primjene prava Republike Hrvatske (argument iz čl. 1008. PZ-a). Imajući u vidu sadržaj navedenih odredaba Pomorskog zakonika kao i sadržaj specijalnih ugovornih odredaba (list 7 spisa), ovaj sud nalazi da se odredbe ugovora o osiguranju motornog broda Mario Primo iz kojeg je potekao ovaj spor imaju tumačiti prema pravilima iz engleskog Zakona o pomorskom osiguranju (Maritime Insurance Act iz 1906. godine), te tipskih klauzula o osiguranju na koje se ugovor poziva, a prvenstveno klauzule o osiguranju brodova na određeno vrijeme odnosno "institute time clauses - hullis iz 1983. godine osiguranje za puno pokrće". Institutskim klauzulama za osiguranje brodova na određeno vrijeme osigurani su rizici određeni metodom nabrojanih rizika u koju spada između ostalog i rizik požara odnosno eksplozije na brodu pod pretpostavkom da je oštećenje ili totalna šteta na brodu nastala na temelju neposrednog uzroka kao kriterija za izbor relevantnog uzroka štete. Sastavni dio ugovora čine opća pravila osiguratelja pod naslovom "Yacht insurance", pri čemu je za rješenje ovog spora posebno značajna klauzula o brzim plovilima koja propisuje da se ne odobrava isplata osigurane svote zbog eksplozije, osim u slučaju ako je navedeno plovilo opremljeno automatskim protupožarnim sistemom ili na komandnom mostu ima daljinske kontrole za protupožarnu zaštitu."

VTS RH Pž-4568/00 od 12. studenog 2002. - Odluke 9/275

g) *Pomorski zakonik - Narodne novine, br. 181/2004, 76/2007 i 146/2008*

i) Članak 971.

Za primjenu materijalnog prava iz ugovora o radu člana posade broda mjerodavna je odredba članka 971. Pomorskog zakonika (a ne odredbe Zakona o rješavanju sukoba zakona s propisima drugih zemalja u određenim odnosima) prema kojoj je, ako nema ugovora o mjerodavnom pravu, mjerodavno pravo državne pripadnosti broda.

„U ovoj parnici radi se o sporu s međunarodnim elementom, jer je tužitelj fizička osoba s prebivalištem u Republici Hrvatskoj, a tuženik pravna osoba strane državne pripadnosti s upisanim sjedištem u Kingstownu (Sent Vincent and the Grenadines). S obzirom na to da se radi o sporu iz ugovora o radu člana posade broda pri izboru mjerodavnog prava ne primjenjuju se opća kolizijska pravila sadržana u Zakonu o rješavanju sukoba zakona s propisima drugih zemalja, nego specijalna pravila o mjerodavnom pravu za radne odnose članova posade broda sadržana u čl. 998. Zakona o pomorskoj i unutrašnjoj plovidbi (Narodne novine, broj 53/1991), te čl. 993. Pomorskog zakonika (Narodne novine, broj 17/1994, 74/1994, 43/1996) i čl. 971. Pomorskog zakonika (Narodne novine, broj 181/2004). Sva navedena pravila dopuštaju ugovaranje mjerodavnog prava, a ako nema ugovora o mjerodavnom pravu, mjerodavno je pravo državne pripadnosti broda, ako

okolnosti ne upućuju na neko drugo pravo koje je u činjeničnoj i pravno bližoj vezi sa spornim odnosom stranaka. Ugovor o radu koji su zaključili tužitelj i prvotuzenik poziva se na odredbe Nacionalnog kolektivnog ugovora za hrvatske pomorce na brodovima u međunarodnoj plovidbi, čime su stranke izabrale hrvatsko pravo kao mjerodavno. Kada i ne bi bilo ugovora o mjerodavnom pravu, na primjenu hrvatskog prava upućuje činjenica da je ugovor o radu zaključen radi rada na brodu DALMACIJA luke upisa Rijeka registriranog za međunarodnu plovidbu. Zato je sud pravilno našao da se kao mjerodavno pravo u rješenju spora imaju primijeniti propisi Republike Hrvatske.”
VTSRH, Pž-4420/06 od 10. siječnja 2007. - Odluke 13/194

Summary

Ivo Grbin*

CROATIAN JUDICIAL PRACTICE IN DISPUTES WITH AN INTERNATIONAL ELEMENT

In modern times, there is an increasing number of legal relations that have to do with more than one country and for many reasons include an international element. In situations including this element, numerous legal issues occur, which would not appear otherwise. They are of substantive and procedural legal nature and they refer to e.g.: resolving the dilemma whether domestic or foreign law should be used as the applicable law in a particular case; the legal status of foreigners; jurisdiction; international jurisdiction; insurance of legal expenses and recognition of foreign court decisions. In the Republic of Croatia, this entire subject matter has been regulated in detail with the wholehearted help of the jurisprudence in the form of numerous laws and there are also many multilateral and bilateral international agreements addressing the subject. In view of all of the above, one would expect that regarding the disputes of international character a rich judicial practice would evolve. This, however, did not happen. Judicature indeed exists, but it could not be described as opulent. This is mostly due to the following reasons:

- cases in which international character is prominent are an exception in relation to other cases that appear before the courts;

- most of the cases with international element are not in the least bit different from those where it is not present because its presence is legally irrelevant. Then the court generally acts and decides the same as when the legal relation is limited exclusively to inland.

* Ivo Grbin, Ph. D., retired Judge of the Supreme Court of the Republic of Croatia

In these cases courts often disregard the foreign element when making decisions, although sometimes they should take it into account, because the circumstance that in a particular case it is not relevant, is not always clear and indisputable in itself;

- both the court and the parties tend to apply national law under which they live and act and which is more or less familiar to them. Although the rules regulating the situations with international element are a part of the national law, they sometimes point to the application of foreign law which the litigants should study first, and this regularly means a path into uncertainty, so their occasional attempts to find reasons to decide in compliance with the law of their own state, even when they should apply foreign law, are rather understandable but not justified.

Although the decisions dealing with situations of international character are not numerous, they gathered up to such a number that they couldn't have been included in this paper due to limited space, so I was unfortunately forced to eliminate most of them and leave only some, more particularly those from the international private law. The decisions are presented intact, as they were published in various legal publications and they are organized according to the provisions of legal sources applied in them. Next to every court decision, the publication in which it was published is specified.

Key words: international element, private international law, international civil procedural law, conflict of laws, application of foreign law

